

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра теорії і практики початкової освіти

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

підготовки бакалавра
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

напряму 6.010102 «Початкова освіта»
(шифр і назва напряму)

**Спеціалізація – «Англійська мова», «Інформатика», «Музика»,
«Хореографія»**

Факультет підготовки вчителів початкових класів

Слов'янськ – 2014 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

УКЛАДАЧ ПРОГРАМИ:

Сиротенко В. П. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики початкової освіти

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Макарова Л. М. – канд. пед. наук., декан факультету підготовки вчителів початкових класів СДПУ;

Суровцева Р. Ф. – канд. пед. наук., проф. кафедри педагогіки Краматорського економіко-гуманітарного інституту

Обговорено та рекомендовано до видання
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“24” березня 2015_р.

Протокол № 1

ВСТУП

Навчальна програма вивчення дисципліни «Дитяча література» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 6.010102 Початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є твори для дітей різного віку як складова частина художньої літератури як духовно-естетичного феномена, осягнення виховних можливостей текстів, покликаних формувати гармонійно розвинену, творчу особистість, з'ясування загальнолітературних тенденцій розвитку словесного мистецтва та їхніх індивідуальних проявів у творчості окремих письменників.

Міждисциплінарні зв'язки курсу: основи літературознавства, історія української літератури, педагогіка, методика читання, психологія, філософія.

Програма навчальної дисципліни містить **6 змістових модулів:**

Змістовий модуль 1. Вступ.

Змістовий модуль 2. Усна народна творчість, місце фольклору в дитячому читанні.

Змістовий модуль 3. Твори для дитячого читання (XI – XVIII століття).

Змістовий модуль 4. Змалювання різних сторін життя дитини у творчості письменників XIX століття.

Змістовий модуль 5. Соціально-психологічний портрет дитини у творчості письменників XX століття.

Змістовий модуль 6. Тема природи в дитячій літературі.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Дитяча література» є отримання цілісного уявлення про дитячу літературу як досить самостійне історико-літературне явище, що відбиває загальні тенденції розвитку вітчизняної і світової культури, літератури, а також педагогічної думки.

Вивчення монографічної творчості видатних дитячих письменників як українських, так і тих, які належать до світової культури. У зв'язку з цим у курсі виділяються змістові блоки, які фокусують увагу студентів на окремих змістово-жанрових, стильових особливостях дитячої літератури, формуючи її всебічне сприйняття.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Дитяча література» є:

- відпрацювання навичок аналітичного підходу до художнього тексту, адресованого дітям або підліткам (до 14 років);
- набуття навичок культурно-соціологічного, філологічного і психолого-педагогічного прочитання творів дитячої літератури;
- засвоєння ряду віршованих і частково прозових текстів, обов'язкових при роботі з дітьми і підлітками (напам'ять);
- оволодіння ключовими літературно-критичними письмовими жанрами: анотацією, рецензією, оглядом дитячого літературного видання, художніми жанрами: літературною казкою (стилізація тощо), загадкою; оповіданням (в основі якого – динамічне, захоплююче повісткування);
- оволодіння умінням діалогічного спілкування з дітьми і підлітками на теми прочитаних творів;
- уміння укладати списки для читання школярами художніх текстів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- зміст програмних художніх творів,
- основні біографічні відомості про письменників,
- періодизацію розвитку дитячої літератури залежно від її проблемно-стильових змін,
- зміст та художні особливості творів, які вивчаються в початкових класах,

- принципи вираження авторської позиції, форми повіствування в художньому творі,
- принципи родового та жанрового поділу художньої літератури,
- основні змістовно-естетичні ознаки різноманітних літературних стилів;

уміти:

- визначати адресат твору (відносно віку дитини), а відтак оцінювати його художню вартість;
- визначати тематико-проблемне спрямування твору, його образну систему; жанрово-стильові особливості;
- з'ясовувати засоби характеротворення, що дозволить розкривати риси характеру персонажів;
- працюючи з матеріалами дискусійного характеру, виробляти навички аргументування власної думки, толерантності у ставленні до поглядів інших, намагання дотримуватися об'єктивності в судженнях та оцінках;
- формувати навички застосування різноманітних методів, принципів і шляхів аналізу літературного твору в його тісних взаємостосунках з іншими матеріально-духовними культурними явищами.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 108 годин /3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Дитяча література як невід'ємна складова словесно-митецького змалювання світу. Сутність дитячої літератури як художнього феномену, а не прикладного дидактично-ілюстративного матеріалу до педагогіки, методики чи практики виховної роботи зі школярами. Врахування вікових особливостей дитини – одна з найбільш специфічних рис дитячої літератури.

Своєрідність таланту дитячого письменника. Тематичне багатство і різноманіття творів для дітей. Вимоги до творів дитячої літератури залежно від вікових особливостей дитини: динамічність повісткування, пригодницько-фантастична фабула, мовленнєві особливості твору. Функції дитячої літератури як мистецтва слова: комунікативна, гедоністична, естетична, виховна пізнавальна, пізнавальна.

Походження фольклору, джерела дитячого фольклору. Тематичні, жанрові, зображувально-виражальні особливості усної народної творчості як запорука їхньої близькості до дитячого світовідчуття та світорозуміння.

Малі фольклорні жанри (прислів'я, приказка, загадка), їхні художньо-типологічні особливості.

Жанрове різноманіття дитячих народних пісень, різне функціональне призначення пісень залежно від їхньої мелодійно-словесної наснаженості. Ігрова та виховна роль дитячих пісень.

Казка як жанр, роль фантастичного елемента щодо посилення пізнавальних та творчих можливостей дитини. Види народних казок (казки про тварин, фантастичні, або чарівні казки, побутові та соціально-побутові казки), їхні художньо-типологічні особливості.

Фольклорні ремінісценції (жанрові, образні, зображувально-виражальні засоби тощо) у творчості українських та зарубіжних письменників: Л.Глібов, Марко Вовчок, І.Франко, О.Іваненко, В.Нестайко, В.Жуковський, П.Єршов, М.Горький.

Шкільництво у Київській Русі, його роль у виникненні і розповсюдженні „книжного навчання”. Повчально-дидактичний характер перших книг для дитячого читання. Проблематика, художні особливості „Поученія своїм дітям” Володимира Мономаха.

Значення книгодрукування для розвитку дитячої літератури. Роль братств і братських шкіл у захисті національних і соціальних прав українців. Азбука – книга універсального змісту.

Віршована література, драматургія („шкільна драма”, інтермедії, вертеп) у дитячому читанні. Мотиви, образи творів першого дитячого письменника Климентія Зиновія (середина XVII – початок XVIII ст.).

Твори „мандрівних дяків”, Г.Сковороди у дитячому читанні.

Поява дитячої періодики у кінці XIX ст. Роль журналів „Дзвінок”, „Молода Україна” у задоволенні пізнавальних потреб дитини, їхня естетична та виховна (національно-патріотична) роль.

Тяжка доля дитини – основна тема літератури XIX ст. Автобіографічні поезії Т.Шевченка як вираження прагнення дитини-сироти на утвердження і повагу в суспільстві, як заклик всіляко проявляти увагу і чуйність до дитини.

Осмислення в оповіданнях Марка Вовчка кріпаччини як антигуманного явища, яке руйнує людську особистість.

Порушення педагогічних проблем (навчання, виховання дитини) в оповідання І.Франка про школу.

Змалювання трагічної долі дитини міста в оповіданнях Д. Маміна-Сибіряка та О. Серафимовича.

Тематика, жанрова різноманітність, художні особливості творів Олени Пчілки для дітей. Нові підходи письменниці до розкриття теми дитинства.

Історична тематика у творчості українських письменників (П. Куліш, Б. Грінченко, О. Олесь). Значення творів подібної тематики для пробудження й утвердження національно-патріотичних почуттів української дитини.

Дитина і світ: особливості змалювання внутрішнього світу дитини, що пізнає себе і навколишню дійсність. Майстерність розкриття особливостей дитячої психології, становлення особистості дитини в оповіданнях Б. Житкова, І. Багмута, В. Сухомлинського.

Твори пригодницького характеру у дитячому читанні, їхня роль у підвищенні інтересу дитини до читання. Прийоми надання творів детективно-пригодницького характеру.

Проблема мужності, своєрідність її прояву в оповіданнях Б.Житкова.

Пригодницький характер, образи дітей в оповіданнях М.Трублаїні про Північ.

Героїчний характер, своєрідність його прояву в творчості О.Донченка та О. Копиленка.

Пізнання людини, її морально-етичних якостей через художнє змалювання природи, її стану.

Проблематика оповідань М. Пришвіна, пошуки в них шляхів відродження гармонії між людиною та природою. Роль образу мисливця у творах.

Жанрова своєрідність, образи казки-бувальщини М. Пришвіна „Кладова сонця”.

Поєднання науково та казкового начал у творах В.Біанкі. Жанрова своєрідність „Лісової газети”.

Ідейно-художні особливості творів зі збірки О. Копиленка „Як вони поживають”. Образи дітей та тварин в оповіданнях.

3. Рекомендована література

Базова

1. Арзамасцева И. Н., Николаева С. А. Детская література : Учебник для высш. и сред. пед. учеб. заведений. – М. : Academia : Высшая школа, 2000.

2. Білецький Д., Гурвич Ф. та ін. Дитяча література : Посібник для студентів педінститутів і учнів педучилищ. – К. : Рад. школа, 1987.

3. Будур и др. Зарубежная детская література : Учеб. пособие для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / Н. В. Будур, Э. И. Иванова, С. А. Николаева, Т. А. Чеснокова. – 2-е изд., стереотип. – М. : Издательский центр «Академия», 2000.

4. Зарубежная литература для детей и юношества. Учеб. для ин-тов культуры : В 2 ч. / Под ред. Н. К. Мещеряковой, М. С. Чернявской. – М. : Просвещение, 1989.

5. Кіліченко Л. М. та ін. Українська дитяча література : Навч. посібник для ст-тів пед. ін-тів спеціальності „Педагогіка і методика поч. навч.” – К. : Вища школа, 1979.

6. Сиротенко В. П. Дитяча література з основами літературознавства. Лекційно-практичні та методичні матеріали. Посібник для студентів спеціальності „Початкове навчання”. – Слов’янськ : СДПУ, 2011. – 272 с.

Додаткові рекомендовані джерела

1. Дитяча література. Хрестоматія. Маловідомі твори українських письменників II половини XIX – I половини XX ст. Навчальний посібник / Упорядник Н. І. Богданець-Білоskalенко. – К. : Видавничий Дім „Слово”, 2006.

2. Костюченко В. Українська радянська література для дітей : Літ.-крит. нарис. – К. : Веселка, 1985.

3. Рідне слово. Українська дитяча література : Хрестоматія : У 2 кн. / Упоряд. З. Д. Варавкіної, А. І. Мовчун, М. Ф. Черній. – К. : Либідь, 1999.

4. Сетин Ф. И. История русской детской литературы, конец X – первая пол. XIX в. : Учеб. для ин-тов культуры, пед. ин-тов и ун-тов по сп-сти № 2113 «Библиотечковедение и библиография». – М. : Просвещение, 1990.

5. Советская детская литература : Учебное пособие для библиотеч. фак. ин-тов культуры и пед. вузов / Под ред. В. Д. Разовой. – М. : Просвещение, 1978.

6. Українська дитяча література : У 2 ч. : Хрестоматія : Навч. посібник для пед. ін-тів / Вступ. ст., біогр. довідки, упорядкув. І. А. Луценка та ін. – К. : Вища школа, 1992.

7. Українська дитяча література : Хрестоматія / Упор. П. В. Вовк, В. С. Савенко. – К. : Вища школа, 1976.

8. Українська дитяча література : Хрестоматія критичних матеріалів. / Упорядкували Ф. В. Гурвич, В. С. Савченко. Вид. 2-е, змін. і доп. – К. : Вища школа, 1969.

9. Ярмиш Ю. Детская литература Украины. – М. : Детская литература, 1982.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Екзамен – 2 семестр.

5. Засоби діагностики успішності навчання:

- 1) усні опитування на практичних заняттях;
- 2) перевірка виконання практичних завдань;
- 3) перевірка результатів виконання індивідуальних завдань;
- 4) перевірка контрольних і тестових завдань.